

T

LA GRANDE FINALE

Het gedrag van de jeugd verandert en verhardt. Je ziet het om je heen gebeuren, maar je weet het moeilijk positief te beïnvloeden. Wij doen een poging om jullie, als beïnvloeders binnen het bewegen, middels ons 'praktijkschema' een helpende hand te bieden om een eigen manier van 'ermee omgaan' te creëren. Gedragsbeïnvloeding begint volgens ons immers bij jezelf! Door: Hans Bos, Aloys Bos, Dirk-Jan de Jong

De kinderen van tegenwoordig hebben teveel materiële mogelijkheden voor de beperkte persoonlijke en sociale mogelijkheden, die ze bezitten. In de grote drukke wereld is steeds meer mogelijk en voor handen. Maar er ontbreekt regelmatig ook iets: de juiste opvoeding en sturing.

Het opzoeken van grenzen is altijd een eigenschap van kinderen geweest. Dit doen ze omdat ze kinderen zijn. Zij moeten echter wel leren wat wel en wat niet mag, wanneer ze te ver gaan en hoe ze een probleem kunnen voorkomen en op kunnen lossen. Een maatschappij zonder rem, die voortdurend nieuwe mogelijkheden blijft creëren, roept over zich af om uitgetest te worden. Hiervoor bieden kinderen zich graag aan.

Het kan niet meer mis

Daar sta je dan met de eerste les van je lessenreeks minitramp-hoogspringen. Door jou, de avond tevoren, tot in de puntjes uitgewerkt. Meerdere situaties. Eén met een hoge lijn en een eindje verderop één met een lage lijn. Aan de andere kant van de zaal staat ringhockey klaar. Twee keer vijf blokjes om de score bij te houden en de banken op de zijkanten neergezet, zodat je niet overal de ringen terugvindt. Doordraaisysteemje en een goede hoek van banken gebouwd om ze alles in de perfecte volgorde uit te leggen. Kortom, een weloverdacht arrangement. Gisteravond viel je glimlachend in slaap, want dit kon niet misgaan. Voor een goede beweger dit en voor een mindere beweger meer van dat. Sfeervol dagje, veiligheid voorop.

Het is half negen en klas 3tA komt langzaam binnendruppelen. Goed in de gel, dat wel. Ze zien de dikke mat liggen. Zolang dat ding rechtop staat is het vaak prima, (doet denken aan goaltje-goal) maar liggend...?

Je wenst ze één voor één een goede morgen. Zo her en der krijg je wat slappe handjes terug. Het valt ze direct op dat je geen bal onder je arm hebt. Als ze dan toch iets móeten doen, dan maar wat met een bal, pilonnen en eventueel iets waarachter ze zichzelf kunnen verstoppen.

Je hoort ze hardop morren: 'Waarschijnlijk iets met over de kop gaan.'

Er loopt er direct één terug naar de kleedkamer en vertelt daar hoe het er voor staat aan zijn klasgenoten, die daar schreeuwend onder de lege kapstokhaakjes over de bankjes heen rennen.

Tadaaaa; het hek van de dam. En dit allemaal terwijl je het zo goed met ze voor had.

ALS UITVLOEISEL VAN ONZE MAATSCHAPPIJ

De maatschappij is in zeer korte tijd heftig veranderd, waardoor het gedrag van de jeugd logischerwijs mee verschuift. Het, zo onschuldige, woord donderjagen heeft een andere invulling gekregen. De lading is anders. Vroeger had iedere stad en elk dorp zijn 'eigen' kwajongens.

Kleine raddraaiers, die door iedereen een beetje in de gaten gehouden dienden te worden. Regelmatig werden deze knapen in de kraag gevat als er een bal door het raam ging, belletje getrokken werd of als er ergens een ventieltje was losgedraaid. De jeugd van tegenwoordig heeft zijn eigen streken.

Sterker nog, ze doen het automatisch, door de drang om (zichzelf) te ontdekken en ontwikkelen. De jeugd van tegenwoordig is een product van ons en onze maatschappij. Zij hebben uiteindelijk nergens voor gekozen. We kunnen dan ook niet zeggen dat dit gedrag ook direct aan de kinderen van deze tijd ligt. Ze hebben gepakt wat voor hen klaar lag. Het is als iemand verplichten om bruine bonen te eten en het hem/haar daarna te verbieden om scheten te laten. Het moeten laten circuleren van geld, hoge werkdruk van ouders, veel mechanische 'vriendjes' die op de lange termijn onmisbaar worden en weinig sociale controle zijn enkele oorzaken die invloed uitoefenen op het gedrag van de jongeren.

Binnen grote scholen(gemeenschappen) waar leerlingen vaak opgaan in de massa is het moeilijker de veiligheid te waarborgen en de opvoedingsrol als school uit te voeren. Leerlingen

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Over de kop gaan

moeten, zeker in deze levensfase (12 t/m 16 jaar), begrensd en goed gestuurd worden. In de opvoeding komt het er op neer dat ze steeds meer op zichzelf aangewezen zijn. Het 'in contact komen met anderen' gebeurt steeds vaker via een inbelverbinding vanuit de bureaustoel. Het komt er dus op neer dat zij zichzelf, van jongs af aan, competenties op persoonlijk vlak eigen moeten maken, die ze vroeger elders aangereikt kregen. Het blijkt dat dit niet zonder slag of stoot gaat op het moment dat ze wél bij elkaar komen. Sportverenigingen, wijkcentra en andere plaatsen waar jongeren met elkaar in contact komen, maar voornamelijk scholen, zouden hier dan goed op in moeten spelen. Kinderen zijn interessant, vaak leuk, maar soms ook lastig om mee om te gaan. Ze zitten allemaal anders in elkaar.

HET NIEUWE BEWEGINGSONDERWIJS?

Wij, als 'jonge' docenten bewegingsonderwijs werkzaam in het praktijkonderwijs of binnen het zmk, zijn van mening dat ze ook allemaal op een andere manier behandeld moeten worden, want dit verschijnsel geldt al jaren binnen het bewegingsonderwijs. Het differentiëren binnen bewegingssituaties, maar ook in de klaslokalen is tegenwoordig met recht een vanzelfsprekendheid geworden. Dit doen we omdat wij kinderen op een leuke manier, goed én op niveau willen laten leren (bewegen). Kinderen vinden hierin hun

persoonlijke uitdaging. Toen dit verschijnsel nog in zijn kinderschoenen stond waren docenten lichamelijke opvoeding vooral bezig met lesgeven op groepsniveau. De klas naar een hoger niveau brengen. Klassikale lessen waarin men tegelijk of na elkaar hetzelfde moest doen. Allemaal hetzelfde doel voor ogen. Ergens heel mooi, maar er miste iets. Sommigen konden meer dan dat er van hen verwacht werd, anderen vielen buiten de boot. Enkelen van hen kregen 'het bewegen' van thuis mee, oefenden in hun vrije tijd of deden aan sport. Het moment was aangebroken om binnen het bewegingsonderwijs veranderingen door te voeren. De schop erin. Er moest meer individuele aandacht aan de leerlingen worden besteed. Meerdere bewegingssituaties waarbinnen iedereen zich op zijn/haar eigen niveau kon ontplooiën. Deze veranderingen namen met zich mee dat er vanaf dit bewuste moment ook meer van de docenten werd verwacht. Vijfentwintig individuen 'bewegenderwijs' naar een hoger niveau tillen is maatwerk! Hiervoor was veel meer nodig dan een koekoeksklok en een fluitje. Logischerwijs ging dit niet over één nacht ijs. Er werden academies opgericht, handelingsplannen geschreven en er werd tot in de late uurtjes overleg gevoerd. Het moderne bewegingsonderwijs was geboren. Uiteindelijk heeft deze verschuiving ervoor gezorgd dat het bewegingsonderwijs op scholen flink in de lift is geraakt.

STARTEN BIJ DE KINDEREN ZELF ÓF ...?

Na jaren van schaven aan methodieken stuiten we nu, anno 2008, op nieuwe problemen. Het zit 'm dit keer in de primaire voorwaarden: de kinderen zelf. Wij achten het noodzakelijk om hier een artikel aan te wijden aangezien het slot van het hoofdstuk 'gedragsproblemen' nog lang niet in zicht is. De kinderen van tegenwoordig zijn vaak 'Alone in a crowd'. Alleen in een hele grote drukke wereld waarin steeds meer mogelijk en voor handen is. Via mediums als internet (met al zijn bijbehorende programma's) en de mobiele telefoon is het contact maken met andere delen van het land en zelfs de rest van de wereld vele malen eenvoudiger geworden. Teveel materiële mogelijkheden voor de beperkte persoonlijke en sociale mogelijkheden die ze bezitten. Dit resulteert bij kinderen vaak in een gedragsprobleem. Ofwel angst dat de ander het beter heeft dan jijzelf. Om de maatschappij positief te kunnen blijven beïnvloeden, zullen we de oplossingen ergens anders moeten zoeken: bij onszelf! Angsten en frustraties hebben invloed op het menselijke gedrag. Ook jongeren hebben dagelijks met deze perikelen te maken. Dit heeft alles te maken met wat ons brein allemaal opslaat in ons geheugen. We slaan automatisch leuke en minder leuke ervaringen op. Dit heeft een groot aandeel in de ontwikkeling van elk kind.

Een kind een complimentje geven en hem/haar het gevoel te geven tot lukken te komen zal ervoor zorgen dat hij/zij zich 'lekkerder' gaat voelen. Waarschijnlijk willen ze meer van die complimentjes, en gaan ze 'beter' gedrag laten zien.

AFWIJKEND GEDRAG BEÏNVLOEDEN

We weten de kenmerken van 'apart' gedrag. We bestempelen de leerlingen, maar weten er niet op een leuke manier mee om te gaan. Nu proberen we het gedragsprobleem zo helder mogelijk in kaart te brengen, het een naam te geven, werkpunten voor de leerling te formuleren en met aanzetten en doelen aan de slag te gaan. We vergeten echter de vertaalslag te maken naar de eigen les en ons eigen handelen. We hebben moeite met dit gedragsprobleem en weten het als docent niet goed te beïnvloeden. Wat kun je als docent dan zelf concreet veranderen binnen je lesgeefsituatie? Men zou de, al afgegeven, stempel aan hen uit moeten leggen en trachten samen met het kind te werken aan een manier van omgaan met zichzelf en met zijn/haar omgeving. Om ons handelen handen en voeten te geven, hebben we een 'praktijkschema' gecreëerd met de vier belangrijke componenten waarmee je gericht invloed kunt uitoefenen. Deze viercomponentenlijm bestaat volgens ons uit: (1) sfeer, (2) regels, (3) omgang en (4) gedrag.

We zullen deze vier dan ook één voor één beschrijven. Hiermee trachten wij een context te scheppen waarin leerlingen en leraar zich zo plezierig en veilig mogelijk kunnen voelen en jullie inzicht geven (inclusief tips) in ons concrete handelen.

Sfeer

We hopen er van uit te kunnen gaan dat een docent een gezellige, leerzame en veilige sfeer weet te creëren in zijn/haar les. Vaak wordt deze beïnvloed door het strak hanteren van de regels, maar probeer de leerling meer spelenderwijs en met inlevingsvermogen in zijn/haar wereld te benaderen. Hierdoor zal je benadering met veel humor en betekenisvoller overkomen en zodoende daadkracht uitstralen. Probeer de sfeer toegankelijk en vriendelijk te krijgen, zodat de regels als 'erbij' worden ervaren. Door een veilige sfeer te creëren ontstaat er acceptatie, minder angst, gedragsverbetering en uiteindelijk een veel betere omgang tussen leerlingen en tussen leerling en docent. Voor beiden wordt het eenvoudiger zichzelf te durven zijn.

Regels

Het grijpen naar regels is het meest gebruikte handvat bij een gedragsprobleem. Hier heb je voor je gevoel de meeste controle over. We constateren een gedragsprobleem of 'aparte' gedraging en gaan er dan een regel (met straf) opzetten. 'Doe je dat nog één keer, dan gebeurt er dit!' Door deze manier van handelen zul je het gedragsprobleem niet veranderen, maar juist conditioneren. Natuurlijk zijn regels en begrenzingen nodig, want het is en blijft een belangrijk handvat om invloed mee uit te oefenen. Waar een kind vaak wel

Een goede sfeer

naar op zoek is, is de spanning. Dit is ook nodig om zich te ontwikkelen. Nu is het aan de volwassenen om kinderen daarin te sturen, te begrenzen en op het moment dat de jeugd over de grens gaat zich er goed bedoeld in te mengen. De samenwerking tussen 'oud' en 'jong' is nodig om een algehele gedragsverbetering in gang te zetten. Maar probeer het ervaren van een straf en/of een begrenzing (met regels) in evenwicht met de andere componenten te laten zijn.

Omgang

Probeer meer te letten op hoe een leerling in je les omgaat met jou, de klasgenoten en de materialen. Eerst maar eens kijken wat de leerling daar laat zien. Probeer wat je hebt gezien zo duidelijk en helder mogelijk te benoemen! Hierbij is het belangrijk dat je het niet direct met afkeuring benadert, maar begrip kunt tonen. Begrijp je waarom de leerling zo 'raar' of liever 'anders' doet? Maak daarna naar de leerling duidelijk dat je het niet kunt accepteren en spreek je verwachtingen naar hem/haar uit. De leerling weet wat hij/zij dan wel kan en mag doen. Het is belangrijk om de leerling hierbij een keuzemogelijkheid te geven, zodat hij/zij eigen verantwoordelijkheid krijgt en moet nemen. Deze manier van handelen zal de sfeer ten goede komen, meer begrip/waardering van de leerling naar jou als docent opleveren en meer beïnvloeding van het gedrag bewerkstelligen.

Gedrag

Het is belangrijk dat je kinderen gedragsmatig goed observeert, misschien wel bestudeert en ze vervolgens van hun eigen gedrag bewust maakt. Na het benoemen spreek je jouw verwachtingen uit zoals jij, als docent, wilt dat de leerling zich gedraagt. Dit komt de leerling ten goede. Gedrag is wat een leerling presenteert. Een combinatie van ieders gedrag met iets of iemand maakt de omgang.

HANDELEN IN DE PRAKTIJK

Jouw voorkomen als leerkracht moet een zo goed mogelijk voorbeeld zijn voor de leerlingen. Het gaat om het ontwikkelen van een eigen manier. Bovengenoemde punten moet je ook altijd op jezelf betrekken. Wees je bewust van jouw aandeel als docent! Straffen klinkt erg negatief, maar met jouw eigen manier (eerlijk en oprecht) kun je 'de straf' omzetten in iets leerzaams. Als je als docent gemeente verbale of fysieke agressie gebruikt, handel je vanuit dezelfde bron, namelijk de angst om de grip op de situatie te verliezen. Dit is wat jij uitstraalt naar de leerling. Probeer 'jezelf' te durven zijn. Durf schouder aan schouder met de leerling komen te staan. Geen strijd,

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Iets met pilonnen

maar saamhorigheid. Negatieve ervaringen willen kinderen vaak niet nog een keer meemaken, dus op het moment dat een kind denkt of voelt dat er weer zo'n ervaring aan zit te komen, verzet het zich. Er wordt een manier verzonnen om daar aan te kunnen ontkomen. Het, op deze manier, handelen van een kind wordt als een gedragsmatig probleem betiteld. De mate waarin het kind deze ervaringen opdoet, met geringe of geen sturing, zorgt voor een verschil in zwaarte van het gedragsprobleem. Het resultaat is dat een kind een emmertje frustratie met zich mee draagt vol met 'on'-dingen: onzekerheden, onduidelikheden, onveiligheden, onwetendheden, ontevredenheden, onmacht en dergelijke. Het durven toegeven van een angst is

waar het om draait. Een situatie creëren waarin iedereen de veiligheid voelt om zichzelf te kunnen zijn is van levensgroot belang. Elk kind is uniek en heeft een individuele aanpak nodig. Binnen het groepsproces dienen algemene regels te gelden waaraan iedereen zich zal moeten houden. Het trachten de jeugd bewust te maken van de verschillen in personen is erg belangrijk. Dit geldt ook voor uitleg in de betekenis van woorden als acceptatie, waardering, respect, enz.

ONS ADVIES

Het roestige randje moet eraf. Ga vanuit jezelf lesgeven, snuffe persoonlijkheid, ietsje meer van jezelf laten zien. Dit zal met zich meebrengen dat je zowel op docerend vlak als op persoonlijk vlak je steentje zal moeten bijdragen. Wat vind jij als persoon belangrijk? Vleugje gevoel, klein laagje liefde. Je zou als het ware de trampoline moeten zijn om kinderen zowel bewegend als persoonlijk naar een hoger niveau te laten springen.

Over de schrijvers

Aloys Bos en Hans Bos zijn beiden werkzaam op het Diezercollege, afdeling praktijkonderwijs te Zwolle, terwijl Dirk-Jan de Jong werkzaam is op de Mulock Houwerschool, afdeling zmk te Amersfoort. In hun dagelijks werk worden zij voortdurend uitgedaagd met gedragsproblemen om te gaan. Als praktijkexperts verzorgen zij al een aantal maal een profileringscursus voor studenten van de Calo, die geïnteresseerd zijn in het beïnvloeden van afwijkend gedrag.

Correspondentie: bsh@diezercollege.nl
alloys_bos@hotmail.com
djdejong@mulock2000.nl